

**СТИЛІСТИЧНО-ВИРАЖАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ТОПОНІМІВ
У АФОРИСТИЦІ Р. ДОЦЕНКА**

Мовознавці ХХ – початку ХХІ ст. виявляють стійкий інтерес до афористичного мовного масиву. У працях І. Білодіда, Л. Булаховського, В. Калашника, Л. Скрипник, Г. Удовиченка розроблені теоретичні засади вивчення цього мовного матеріалу. Щоправда, досі неусталеним є статус зазначених мовних одиниць. Їх розглядають у межах рівня фразеологічного (О. Кунін, Ю. Прадід), або пареміологічного (Ю. Прохоров, Н. Шарманова, Ю. Щеглов), або ж поза обома рівнями (Л. Авксентьев, В. Жуков, В. Мокієнко). Дослідженню українських афоризмів у складі фразеології присвячена дисертаційна робота В. Калашника [2]. В останні роки найдетальніше проблеми української афористики розглянуті у дисертаційному дослідженні Н. Шарманової. Автор дисертації аналізує стан вивчення проблем афористики у вітчизняному мовознавстві, основну увагу приділяє встановленню логіко-семіотичної природи афористичних висловів сучасного художнього дискурсу, узагальненню когнітивних процесів породження й декодування афоризмів, аналізу структурної, семантичної та функціональної типології афоризмів тощо [8, с. 6 – 8].

Але варто зазначити, що на сьогодні українська афористика недостатньо досліджена з огляду на поетику афористичного тексту. Зокрема недослідженим є потенціал онімів (зокрема топонімів), використовуваних при побудові афоризмів. Основні напрямки дослідження стилістичних функцій онімів у художньому тексті представлені в роботах В. Калінкіна [3], Ю. Карпенка [4], М. Торчинського [6]. Особливу увагу топонімії художнього тексту приділено у дисертаційному дослідженні „Онімний простір романів Ю. І. Яновського” Г. Шотової-Ніколенко, яка розглянула функціональне навантаження топонімів, їх стилістичну вагомість у романах Ю. Яновського [9, с. 9 – 11]; торкається стилістично-виражальних можливостей топоніма у зв'язку з описом функціональних особливостей поетонімів у цілому І. Хлистун [7]. Поетика топонімів як елементів

афористичного тексту ще не була предметом окремого дослідження, що зумовлює новизну нашого дослідження.

Мета нашої роботи – аналіз текстів одного із найцікавіших сучасних афористів Ростислава Доценка, представлених у збірці „Світлі думки проти ночі”. Афоризми і щось близьке до них” [1], виявлення масиву афоризмів, які містять у своєму складі топоніми, дослідження особливостей використання топонімів як знаків хронотопу афористики Р. Доценка та як засобів увиразнення афористичного тексту. Вважаємо афоризм репродукованим складним вербальним знаком, сума значень компонентів якого не дорівнює смислу. Афоризм є синтаксично завершеною структурою, його форма – лаконічна, відточена і виразна.

В афоризмах Р. Доценка використано 123 власні назви, які (разом із дериватами) вжито 492 рази. Найбільша за кількістю і за живиманням група онімів – топоніми. Надалі при класифікації топонімів дотримуватимемося поглядів М. Торчинського [див.: 6].

Суверенонім *Україна* є найуживанішою з-посеред усіх власних назв у досліджуваних текстах, її (разом із дериватами) вжито 186 разів. Виділено також сувереноніми *Росія*, *Югославія*, *Італія*; континентонім *Європа*, регіоніонім *Коліма*, ороніми *Урал*, *Гімалаї*; ойконіми *Жовті Води*, *Хатинь*, *Тюмень*, *Катинь*, *Крути*, *Київ*, *Чорнобиль*; ойкохороніми, серед яких – належні до Києва: *Майдан*, *Хрещатий Яр*, *Печерські нагорби*, *Золоті ворота*, а також належний до Санкт-Петербурга: *Сенатська площа*.

На позначення української держави використано також велику кількість оказіональних топонімів: *Раїна*, *Руїна* [про Україну], *міні-Україна*, *пост-Україна*, *Малюукраїна*, *Малоросійська Україна*, *Сіра Україна*, *Зелена Україна*, *Недоукраїна*, *Позаукраїна*, *Неукраїна*, *Великоукраїнська імперія*, *Українські Бермуди*. Оказіональними власними назвами реально існуючих географічних об'єктів є також сконструйовані Р. Доценком назви Радянського Союзу, усього пострадянського простору: *Всеросія*, *Радсоюз*, *Пост-Союз*, *Союз*, *Сходославія*, *Азіропа*, *Кагеберія*, *Есесер*, *Есересер*, *есенде*; назви окремих регіонів Росії: *Колімська Україна*, *Турухансько-Засланський край*. Усі згадані вище оказіональні топоніми є стилістично забарвленими, причому майже в усіх випадках це забарвлення – негативне.

Водночас в афоризмах активно живаються відтопонімні деривати. Найбільше серед цих похідних назв іменників: *антиукраїніщина*,

українізація, деукраїнізація, українократ, українофільство, українофілія, українофобія, українокрадія, українство, укрлітпроцес, росорієнтація, зросійщення, сполячення, великоросійство, малоросійство, росорієнтація, європейскість, євроінтеграція, сибірність, багами, панами. Іменниковими відтопонімними дериватами є катайконіми-націоніми: *чухраїнці, чужокраїнці, псевдоукраїнці, поза-українці, новоукраїнці, малороси, великоімперці, малорослики*. Наступні групи дериватів менш численні: прикметників вісім (*український, проукраїнські [думки], малоросійський, малорослий [крій], росімперське [служиве дворянство], постішевченківський, чорнобильські [тридцять п'ять], постчорнобильська [нація]*), прислівник один – *по-українському*, одне дієслово – *чухрається*. Як засвідчують наведені приклади, відтопонімні деривати творяться і від реальних, і від оказіональних топонімів, причому низка дериватів не має у текстах афоризмів відповідних „базових” топонімів: *малополяки, румуни, мадяри, сибірність, чухраїнці* (є дериватом від оказіоналізму, створеного Остапом Вишнею – „Чухраїна”). У свою чергу відтопонімні деривати, утворені від реальних топонімів, є як узуальними (*деукраїнізація, українофобія, чорнобильський*), так і оказіональними (*малорослики, чужокраїнці, сибірність, українство, українократ, українокрадія*) лексемами. До складу відтопонімних дериватів відносимо також трансформовані компоненти топонімічних назв: *лівообережні, правообережні* (від Лівобережна Україна, Правобережна Україна).

Топоніми, представлені в афористиці Р. Доценка, є одним із засобів творення афористичного хронотопу. Головний знак цього хронотопу – суверенонім „Україна”, адже довкола України, її історії, теперішнього часу і майбуття обертаються роздуми афориста. Окреслюють географічні межі подій, відображених в афористиці Р. Доценка, й інші топоніми, які залучають просторові координати, релевантні для розуміння долі України. Локальні координати, визначені топонімами, досить виразно співвідносяться з простором Союзу Радянських Соціалістичних Республік, зокрема Росії та України. Топоніми, пов’язані з назвами інших країн, закордонних міст тощо, не є частотними, але ті, що використовуються, органічно „вписують” Україну у вир європейських, світових подій, які мали і мають відчутний вплив на долю української держави, української нації. І ще один сучасний „вир” постає в афористиці Р. Доценка завдяки використанню топоніміки, цей „вир” – *Італія*.

Афоризм із цим топонімом – один, зовні він досить „невинний”: „*Не всяка канатка тягне на піцу, хоч би вона і з Італії родом*”. Але це тільки зовні. Як видається, зміст цього афоризму корелює із відомими пареміями „Не все те золото, що блищить”, „Всяк сверчок знай свій вершок” тощо. Отже, топонім „Італія” набуває ознак символу – символу гірких ілюзій, які стали особливою прикметою сучасних українців, точніше – українок. Адже прагнення вирватися із лабет безробіття, бідності жене українок за кордон, багато з них здатні „в Італіях” і певні гроші таки заробити. Та от тільки – якою ціною? Найчастіше – ціною принижень, нищення власної особистості, ціною втрати родинного вогнища. Згадує Р. Доценко і про далекі, привабливі, у першу чергу для українських олігархів, Багамські острови, Панаму, де вони (олігархи) охоче купують „халупки” та розміщують вкрадені в українського народу капітали.

Темпоральні координати топонімікою визначаються не досить виразно. Майже всі топоніми пов’язані із ХХ ст., до подій віддаленої історії звернені ойкохороніми „Сенатська площа”, „Золоті Ворота”, „Хрещатий Яр”.

Як відомо, оніми у досліджуваних афоризмах можуть бути прямими найменуваннями реалій, не містячи при цьому відчутних семантичних обертонів, не зазнаючи семантичних трансформацій. Можуть оніми бути і яскравими художніми образами, доречно вжитими місткими, насиченими енциклопедичною, контекстною інформацією, символами.

Розглянемо найчастотніший в афористиці Р. Доценка топонім – „Україна”. Зафіксовано 56 афоризмів, у яких онім „Україна” лише локалізує події, тобто вказує на географічний об’єкт, у межах якого, у зв’язку з яким відбувається та чи інша дія, серед них: „*Внутрішнє загарбання України сторонніми силами – хіба це не глобальний внесок у наше „державництво”?*”, „*Оскільки Україна віками була колонією, то зовсім не дивина, що українські міста й досі ще лишаються осідками метрополії*”.

Але у багатьох випадках топонім „Україна” зазнає семантичної трансформації. Прийоми такої трансформації у Р. Доценка різноманітні. В афоризмі „*Україна незалежна – від української нації передусім*” епітет „незалежна” твориться на основі іронії (антифразису як її різновиду). Афоризмом „*Українська Україна нині існує на рівні громадського об’єднання, якому держава надала всі права, не взявши на себе ніяких зобов’язань перед ним*” Р. Доценко засвідчує той сумний стан речей, за

якого правлячою верхівкою в Україні нищиться усе, що робить державу справжньою державою, і тавтологічний епітет „українська”, привертаючи до себе особливу увагу в складі лексико-морфологічного повтору „українська Україна”, є імпліцитним протиставленням до епітета „неукраїнська”, який значно відповідніший сьогочасним реаліям.

Особливою виразністю відзначаються також епітети, що є оказіоналізмами і поєднуються із топонімом „Україна”: „*Минає час і ми минаєм – та досі ще не маємо ні дня, що був би цілковито наш бодай хоч на годину в самозалежній Україні*” – у цьому афоризмі оказіональний епітет „самозалежна” підкреслює прагнення Р. Доценка бачити Україну не просто незалежною, а повернутою передусім до власних інтересів. Є у збірці афоризм, який містить словосполучення „*недоросла Малоукраїна*” – тут метонімічний персоніфікований епітет підкреслює відсталість, нерозвинутість України, що ніяк не може (почасти, на жаль, не хоче) позбутися наслідків статусу Малоросії у складі Російської імперії, на який виразно натякає оказіональний топонім „Малоукраїна”.

Метонімом, що входить до складу антитези, є топонім „Україна” у наступному афоризмі: „*Єдине нинішнє досягнення – що офіційна Україна терпить самодіяльну Україну, і вся надія – що українська самодіяльність переросте в державну самодостатність*”. Отримує топонім „Україна” переносне значення і за типом метафоризації: „*Нацменшість – нацмен, нацбільшість – нацбіль, особливо ж в Україні. Тільки де та Україна, якій цей біль болить?*”; „*Еліта завжди самозвана, та лише іноді вона справжня і справна. Україна до такої ще тільки dorостає...*”. Афоризм „*Імперію-то поперли з н’єдсталу, але залишили оперених імперенят на всіх владних перехрестях України – отож і маємо те, що маємо*” містить топонім „Україна” у складі метафори „*владні перехрестя України*”, яка є одним із засобів саркастичної характеристики представників української влади. Компонентами метафор можуть виступати у Р. Доценка і відтопоніміні деривати: „*Українізація злиднів – чи не прислужиться вона до возз’єднання національних і соціальних проблем України в націонал-соціальну соборність справді нового типу?*”

Семантичне переосмислення топоніма „Україна” відбувається внаслідок поєднання його із фразеологічними одиницями. Так, у афоризмі „*По-справжньому Україна зійдеться на ноги, коли верхотурні*

українофіли перестануть сприймати українофільство як щось кар'єрне, тимчасове й відчине, а почнуть жити в Україні Україною” фразеологізм „спинатися на ноги” є структурно-семантично трансформованою одиницею (пор. „**стати на ноги**. 3. Досягти певного рівня розвитку, зміцнитися” [5, с. 690 – 691]). Субституція лексеми „ставати” лексемою „спинатися” зумовлена, очевидно, тим, що Р. Доценко сприймає політичне керівництво України як не здатне поставити інтереси держави вище інтересів власних, тим-то „верхотурні українофіли” протиставляються Україні народній, більш схильній до праці в ім'я справжнього відродження української держави. Саме про цю Україну автор говорить мовою простою, народною: „Україна зіпнеться на ноги”.

Ще одне поєднання топоніма „Україна” із фразеологізмом: „*Чим лютіше ділять клани Україну на шматки – тим злютованіше виступають як єдина олігархічна сила*”. У цьому випадку фразеологізм „ділити на шматки” також є структурно-семантичною трансформацією фразеологізму „рвати на шматки”: *розривати (рвати) / розірвати на шматки* кого і без додатка. Нещадно розправлятися з ким-небудь, знищувати когось [5, с. 614]. Отже, лексема „рвуть” замінена лексемою „ділять”. Ця заміна, очевидно, покликана підкреслити хижацький характер діяльності українських олігархів. Звичайно, вихідний фразеологізм одразу постає у пам'яті, коли прочитаєш афоризм, і вираз „олігархи ділять Україну між собою” тим самим набуває значення, яке точно відповідає реаліям сучасного українського життя – не просто „ділять”, а саме „рвуть на шматки”, тобто нищать Україну олігархічні сили.

У фразеологізмі „*Майдан уже увійшов в історію, але от Україна й досі тільки входить*” топоніми „Майдан”, „Україна” також поєднані з фразеологізмом. Але це поєднання досить своєрідне. В українській фразеології існує два фразеологізми, про які необхідно згадати, трактуючи наведений вище афоризм: *відійти / відходити в минуле (в історію)*. Безповоротно минути, пройти, зникнути [5, с. 101] і *вписувати / вписати в історію золотими літерами*. Увічнювати [5, с. 127]. Значення фразеологізмів, використаних у тексті афоризму („*Майдан увійшов в історію*” і „*Україна входить в історію*”), можна співвіднести зі значенням як першої, так і другої фразеологічної одиниці, оскільки визначити точно спосіб лексичної субституції в контекстуальних фразеологізмах порівняно з узуальними їх формами

неможливо. Та скоріше за все Р. Доценко пропонує активізувати обидва зі згаданих значень, на жаль, перше – як бажане, а друге – як реальне.

Може набувати топонім „Україна” і значення символічного, як-от у афоризмі *„Як мало України навкруги, хоч української землі й багато!”* – звучить це вельми поетично, ото лиш прикро, що воно є правдою фактично”. Тут „Україна” стає символом самоствердження, самоповаги української нації – але ж ознаки цього символу виявляються в українському житті занадто невиразно.

Р. Доценко є неабияким майстром побудови стилістичних фігур, і топонім „Україна”, його деривати також представлені як складові цих фігур. Досить часто автор використовує прийом паронімічної атракції, зводячи деривати – узуальний і okazіональний – від топоніма „Україна”, як-от у афоризмі *„Справжня Україна настане, коли серед українців буде більше серединців, ніж окрайців”*. Стилiстичний ефект посилюється внаслідок використання поруч з okazіоналізмом „окрайці” схожого за структурою okazіоналізма-корелята „серединці”. Подібним чином зводяться пароніми „українофільство” та „українофілія” в афоризмі *„Одна річ – українофільство як етап національного пробудження від зросійщення чи сполячення, і зовсім не те – в незалежній Україні, коли воно сходить на рівень українофiлiї сусідської метрополії”*. У наведеному тексті okazіоналізм „українофілія” підкреслює абсурдність такого стану речей, коли незалежна держава розглядається як філія амбіційної метрополії, та ще й одягається на це маска „українофільства”.

Цікавим є спосіб зіставлення паронімічних атрактантів, один із яких – словосполучення (*українська демократія*), другий – okazіональний композит (*українокрадія*): *„Українська демократія – це радше українокрадія, коли чи не кожному демократові „міні”-Україна під його власною булавою любіша над усяку „максі”*. Як бачимо, наведені пароніми демонструють ускладнений шлях формування, адже у них і консонантна розбіжність, і стягнення словосполучення до складноскорочення, і усічення префіксоїда „демо-”.

Деривати від топоніма „Україна” беруть участь у творенні омонімічної атракції: *„Де українізація, та ще й насильницька, імпердобродії? Таж навіть за „розвиненого соціалізму” вона так не розбуяла, як нині – ця ваша деукраїнізація”*. Тут антанаклаза (як різновид омонімічної атракції) реалізується завдяки використанню омоформ „де українізація/

деукраїнізація”. Омонімічна атракція, акцентуючи увагу читачів саме на лексемах „українізація/ деукраїнізація”, допомагає авторові висловити засторогу відносно того, що в сучасному українському суспільстві гору бере саме „деукраїнізація” (недарма ця лексема займає у тексті останню – найсильнішу – позицію). В афоризмі „*Позаукраїна може й зможе в показушних цілях козирнутись у позі України, але в усьому іншому вона залишається поза Україною*” метонімічний топонім „Позаукраїна” [тут – ‘українці, які проживають поза межами України’] використовується як омонімічний атрактант у ампліфікаційному ряді *Позаукраїна – у позі України – поза Україною*. Омонімічні атрактанти є омофонами, але своєрідними, адже складові цих омофонів мають нетотожну форму (поза/ у позі; Україна/ України/ Україною). Проте це не є „недосконалістю” стилістичного прийому, як видається, саме компонент „у позі” по-особливому акцентує на позерстві „Позаукраїни”, яка дуже полюбляє диктувати свої правила українцям, незважаючи на те, є вона „поза Україною”.

Афоризм „*Ми живемо у світі великого „посту” – посткомунізму, посттоталітаризму, постреалізму... – але чи не завершиться раптом наш „пост” у постдвадцятому сторіччі пост-Україною?*” є прикладом омонімічної атракції за типом амфіболії. Відтопонімний дериват „пост-Україна” реалізує значення, пов’язане із семантикою префікса „пост” (‘після’) – завдяки наявності у контексті узуальних і okazіональної лексем, у яких ця семантика префікса також представлена (*посткомунізм, посттоталітаризм, постреалізм, постдвадцятий*). Водночас „пост-Україна” сприймається і як країна, приречена до постійного постування – до такого значення відтопонімного деривату звертає нашу увагу використання у контексті хрононіма „великий піст”.

Активно використовується в афористиці Р. Доценка антитеза, що будується за участі топонімів. В афоризмі „*Коли вже на тропу ти вийдеш, Україно?*” – майже сто літ тому прорік запитально Тичина, – а ми це й досі напівтропні у своїй **Недоукраїні**...” членами антонімічного протиставлення є топонім узуальний (*Україна*) і топонім okazіональний (*Недоукраїна*). Ці антоніми – однокореневі, протиставлення виникає завдяки використанню префікса „недо-”. Прикро, але okazіональний дериват із цим префіксом занадто прозоро натякає на існування таких лексем, як „недоумок”, „недоучка”, „недохват” тощо, кореляція семантики цих лексем із семантикою топоніма „Недоукраїна” очевидна.

Своєрідною є антитеза у наступному афоризмі: *„Знаючи, що береженого й Бог береже, ми на всі боки **правообережні** й **лівообережні** – щоб, не дай Боже, комусь не догодити”*. Антоніми „правообережні” та „лівообережні” є паронوماстичними відповідниками (паронوماзами) до прикметників, які виступають складовими історико-географічних назв „Правобережна Україна”, „Лівобережна Україна”. Ці назви пов’язані із „шматуванням” росіянами, турками, поляками українських земель протягом XVII – XVIII століть та знищенням автономії української держави шляхом перетворення наприкінці XVIII ст. і Правобережної, і Лівобережної України на Малоросійську губернію. Постійна загроза захоплення – одна із причин формування особливої ментальної риси українців – надмірної обережності щодо політичних дій, щодо захисту власних національних інтересів. В афоризмі Р. Доценка антонімічні паронوماзи „правообережні” та „лівообережні” підкреслюють належність згаданої ментальної особливості всій українській нації (і на правому березі Дніпра, і на лівому). Антитеза посилює саркастичне забарвлення всього афоризму.

Топонім „Україна”, його деривати використовуються при побудові повторів різних типів. Повтор лексико-морфологічний реалізується поєднанням однокореневих іменника і прикметника: *„**Українська Україна** нині існує на рівні шолмадського об’єднання...”*; двох іменників: *„**Ненароджені** – **найкращі** кадри для майбутньої **країни Неукраїна**, про що й **дбають** радо **верхорадні її розпорядники**”*; *„**Рано** чи **пізно**, а нова **країна Україна** таки стане **Раїною** для українського народу – бо **Руїною** вона вже була”*. В останньому афоризмі кореневий повтор особливим чином підкреслює бачення Р. Доценком України все-таки країною, а не чимось таким, що є на „окраїне” імперії. В афоризмі *„**По-справжньому** Україна **зіпнеться** на ноги, коли **верхотурні українці** [...] **почнуть жити в Україні Україною**”* кореневий повтор набуває ознак поліптота, адже якщо лексема „Україна” використовується для номінації власне держави, то лексема „Україною” має значення частково інше – ‘загальноукраїнські державні інтереси, проблеми тощо’.

Обсяг статті не дозволяє звернутися до аналізу інших прикладів стилістичного використання топоніма „Україна”, інших топонімів, їх дериватів. Бачимо це завданням наступних філологічних розвідок. На завершення хотілося б підкреслити, що попри весь скепсис, яким

сповнені афоризми Р. Доценка, розумний політик, майстер слова вірив у можливість відродження своєї Батьківщини, власне, вказуючи на болючі проблеми її, закликав нас перейнятися його твердою вірою у те, що „Рано чи пізно, а нова Україна таки стане Раїною для українського народу – бо Руїною вона вже була!”

Список використаної літератури

1. Доценко Р. Світлі думки проти ночі. Афоризми і щось подібне до них / Р. Доценко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 216 с.

2. Калашник В. С. Українська поетична фразеологія і афористика поетичної мови пожовтневого періоду: Семантико-типологічний аспект : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / В. С. Калашник. – Дніпропетровськ, 1992. – 39 с.

3. Калінкін В. М. Теоретичні основи поетичної ономастики : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.02 – російська мова; 10.02.15 – загальне мовознавство / В. М. Калінкін. – Донецьк, 2000. – 464 с.

4. Карпенко Ю. О. Літературна ономастика : збірник статей / Ю. О. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2008. – 328 с.

5. Словник фразеологізмів української мови / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. – К. : Наукова думка, 2008. – 1104 с.

6. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 548 с.

7. Хлисту́н І. В. Власна назва в українській поезії II половини ХХ ст. (семантико-функціональний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / І. В. Хлисту́н. – К., 2006. – 16 с.

8. Шарманова Н. М. Українська афористика: структурно-семантичний та функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Н. М. Шарманова. – Кривий Ріг, 2005. – 218 с.

9. Шотова-Ніколенко Г. В. Онімний простір романів Ю. І. Яновського : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Г. В. Шотова-Ніколенко. – Одеса, 2006. – 15 с.

Анотація

У статті подана характеристика типів топонімів, відтопонімних дериватів, представлених у афоризмах Р. Доценка. Топоніми розглядаються як засіб творення афористичного хронотопу. Проаналізовано особливості стилістичного використання топоніма „Україна”.

Ключові слова: афоризм, топонім, дериват, стилістична функція.

Аннотація

В статті предложена характеристика типів топонимів, оттопонимних дериватів, представлених в афоризмах Р. Доценко. Топоними розглядаються як средство образования афористического хронотопа. Проанализированы особенности стилистического использования топонима „Украина”.

Ключевые слова: афоризм, топоним, дериват, стилистическая функция.

Summary

The article describes the types of toponyms, as well as toponyms derivatives that are used in aphorisms of R. Dotsenko. Toponyms are considered as the way of creating aphoristic chronotop. The peculiarities of stylistic use of toponym „Ukraine” are analysed.

Key words: aphorism, toponym, derivate, stylistic function.

УДК 811.161. 2'373.2

Терещенко Л. В.

Хмельницький національний університет

ОНІМИ В БАЙКАРСЬКІЙ СПАДЩИНІ МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА

Коло ономастичних досліджень сьогодні дедалі більше розширюється, поглиблюється теорія та практика вивчення власних назв у лінгвістичному ракурсі. У цьому аспекті досить потужним крилом ономастичних студій є літературно-художня ономастика (ЛХО). Незважаючи на те, що інтерес до власної назви в художньому тексті бере свої початки ще з античних часів [10, с. 108], і нині не спадає інтерес мовознавців до поетики оніма (В. М. Калінкін, Є. С. Отін, Ю. О. Карпенко), до смислового і функціонального навантаження пропріативів у художньому контексті, до інтелектуалізації поетичного тексту онімним матеріалом тощо.

Дослідження лінгвістів-ономастів (С. І. Зініна, В. М. Калінкіна, Ю. О. Карпенка, В. А. Кухаренко, Е. Б. Магазаника, В. Н. Михайлова, В. А. Никонова, Є. С. Отіна, М. Е. Рут, А. В. Суперанської,